

Vana-tori hobune vajab kaitseks tõuraamatut

Valgamaal asuva Hargo talu perenaine, üle 16 aasta Eestis elanud ja hobuseid kasvatanud sakslanna Ute Wohlrab (40) on üks vähestest entusiastidest, kes Eestis algupäraste, peret hoidva iseloomuga tori hobuste hääbuvat tulevikku püüab turgutada, kirjutab Rain Uusen.

EESTI MAAELU ARENGUKAVA
EDULUGUDE ILMUMIST RAHASTAB
PÕLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

Maaelu Arengu Euroopa
Põllumajandusfond:
Euroopa investeringud
maapiirkondadesse

2003. aastal lisati tori hobune ohustatud tõugude nimistusse. Aastatel 1998–2007 sündis Eestis vaid 20 puhasaretatud tori tõugu varssa, neist 15 tulid ilmale just Hargo talus ja Ute Wohlrabi hoole all.

Miks siis vanatuubiline tori hobutõug hääbumas on ja miks selle eestimaiselt omapärase kultuuriloomingu elujõulisus ja tulevik ühele sakslannale niivõrd korda läheb? Ute Wohlrab leidis hobuste kõrvalt veidi aega, et teed juua ja Eesti hobujalugu ning enda rolli selles tutvustada.

Hobused lähevad hinge

Kui hobustega tegelemine ja ratsutamine tundub Eestis olevat trendikas ajaviitevorm – milles pole midagi taunimisväärtset, pigem vastupidi –, ei anna paljud hobusesõbradki endale aru, kui võrd olulist rolli mängib Eesti hobuste aretuses vanatuubiline tori hobune, selgitab Wohlrab.

Tori hobune on nimetuse saanud 1856. aastal asutatud Tori hobusekasvanduse järgi. Tõuaretuse sisuliseks alguseks peetakse aga aastat 1892. Püüva ja teadusliku aretustöö korraldamiseks asutati 1920. aastal Viljandis Tori Hobuste Tõuselts, samasse perioodi jääb ka tori hobuse tõuraamatu asutamine. Aastakümneid iga õige Eesti talu pereliikmeks olnud vanatuubilise puhasaretatud tori hobuse ehk vana-tori hobuse arvukus on nüüdseks kahanenud vaid ligi 80 isendini.

Tõuraamatule praegu ligipääs puudub, mistõttu on segadust tori tõu veresuse analüüsimisega palju. «Meie kutsume vanatuubilist algupärast tori tõugu selguse mõttes vana-tori hobuseks,» räägib Wohlrab ja selgitab, et algupärase tõu kõrval on ajapikku tekkinud ka tori sporthobune, mille aretamine vahepealsetel aegadel ühel või teisel põhjusel hoo- gustus.

Seega on kunagise vana-tori hobuse veri aretajate töö tulemusena hakanud ajapikku segunema paljude teiste tõugude verrega ning tekkinud on mitmeid eri aretussuundi. Kõiki neid kiputakse aga kutsuma tori hobusteks.

«Sporthobuste edusse turul lootis terve Ida-Euroopa,» põhjendab Wohlrab kunagisi ristamisi. «Seega kaotasime suurema osa ainulaadsetest vanatuubilistest tori hobustest. Vahepeal agaralt aretatud sporthobused tänapäeval aga müügiks enam eriti ei lähe. «Turg on täis,» teab Wohlrab lisada.

Vanatuubiline tori hobune on aga tänu oma omapärasele, haruldusele ja ainulaadsele Wohlhrabi sõnul niivõrd nõutud, et teda saab turustada ka praegu.

Ka tulinahingelisemad hobusesõbrad satuvad tihti segadusse, teadmata, milline hobune on puhasaretatud tori ja milline mitte.

Just selguse saamiseks on Wohlhrabi kinnitustel vaja koos-

tada uus tõuraamat – et kõigile huvitatutele oleks vanatuubilise puhasaretatud tori tõug oma iseloomu, välimuse ja füüsiliste näitajate poolest üheselt mõistetav. Vana-tori uus tõuraamat annaks ka olulise panuse kultuuripärandi selgesõnalisel säilimisele.

Vanatuubilise tori hobuse aretus oli esimese Eesti vabariigi ajal Wohlhrabi sõnul puhtalt talunike töö ja pealehakkamine, sest just talunikud vajasisid taluperale sõbraliku loomuga kaaslast ja abilist.

Oli see nüüd klassikaliste talutööde hääbumine, hobustega seotud sportlikemate tegevuste pealetung või lihtsalt eluolu muutumine, aga ühel hetkel pidid hobuste asjatundjad tõdema, et tori hobuseid enam piisavalt juurde ei sünni – Eesti kultuuripärandisse kuuluv hobutõug on väljasuremise äärel. Nüüd peab tori hobuste paaritumisel kõigi tõukaaslaste eest hea seisma vaid üks litsentseeritud puhasaretatud täkk.

«See tõug peab alles jääma,» on Wohlhrab resoluutne. Ta jagab ohtralt ja vuristades täiendavaid selgitusi ning teeb siis kindlameelse kokkuvõtte: «Eesti kultuuripärandit peab kaitsma ja säilitama.»

Tema esimene kokkupuude puhast tõugu vanatuubilise tori hobusega oli läbi ootamatu juhuse 16 aastat tagasi, kui ta ühe talu õuelt kahe puuriida vahelt seal kuus nädalat püstitajalu elanud väeti täku leidis. «Tol ajal ei saanud minna poodi päitseid ostma, seega tegin need ise,» meenutab ta tollast

«Tänapäeval, kui kõikjal ja kõigil on kiire ning igal pool ümbritseb meid stress, on selline hobune, kes otsa vaadates meid rahustada suudab, tõeliseks õnnistuseks.»

päästeoperatsiooni. «Mu süda murdus. Ta oli nii tänulik ja rahumeelne.»

Kui Wohlhrab päästetud ja läbiraakimiste tulemusena omandatud hobusega pärast looma kosumist ratsutamas hakkas käima, eksisid nad kord mudasele lagendikule ära ning lisaks sellele jäi hobune mutta kinni. «Hüppasin hobuse seljast maha, saamata ise aru, kus me oleme, ja püüdsin teda välja aidata,» meenutab toonane värske hobuseomanik nüüd. «Tema tegi aga rõõmsa hüppe ja oligi kuival maal tagasi, jäi seisma ning ootas mind kutsuvilist järele – ta viis mu ise sihikindlalt koju tagasi. Kusjuures teist teed pidi, kui me tulnud olime,» paneb tori hobuste ääretu tarkus ja empaatiavõime teda siiani imestama – see loom on loodud inimestega koos elama, neid aitama. «Erinevalt minust ei kaotanud hobune selles situatsioonis hetkekski oma rahumeelsust.»

Eesti talukultuuri osa

Sakslannale satuvad talusse külla paljud tänapäeva elurütmist vaevatud ja väsinud linna- inimesed, kes sedasama rahu-

Esimese Eesti vabariigi ajal talupoegade poolt aretatud vana-tori tõugu hobuste rahumeelne, üksteist ja inimesi hoidev iseloom on nende kauni välimuse ja töövõime kõrval üheks peamiseks põhjuseks, miks nad ka tänapäeval perele ideaalseks seltsiliseks sobivad. Fotod: Ingrid Pärge

ja õnnetunnet, harmooniat, kontakti looduse ja loomadega otsivad. «Minu arust on praegu aimata justkui pöördepunkti,» selgitab Wohlhrab.

Ta küll ei usu, et noored suure hooga ise taluella tahaksid sukelduda, pigem on nad maaelule varasemast avatumad hingeliselt – noored tahavad uurida, teada, küsida ja ise katsetades end proovile panna. «Ühe suure osa sellest maalt saadavast romantilisest laengust pakuvad just vanatuubilised tori hobused,» on ta veendunud. «Tänapäeval, kui kõikjal ja kõigil on kiire ning igal pool ümbritseb meid stress, on selline hobune, kes otsa vaadates meid rahustada suudab, tõeliseks õnnistuseks.»

Kui spordiks aretatud hobutõugude juures on oluliseks just kiirus ja hüppeosavus, siis näitab vanatuubilise tori hobuse kvaliteeti ja tõupuhtust tema rahumeelsus ja koostöövõime inimestega.

Tori hobuse aretusega tegelesid omal ajal talunikud, kes vajasisid majapidamisse töökaaslast ja seltsilist. «Nad ei vajanud ju hobust, kes oleks lastel näppe otsast hammustanud või inimesi lõõnud,» selgitab Wohlhrab tori hobuse tõuaretuse põhimõtteid.

Kui talunik pidi tööd tege- ma, siis tal polnud võimalik hobusega tund aega vaielda, kas too laseb end rakendi ette panna või mitte, selgitab Wohlhrab. «Hea iseloom oli hädavajalik, seetõttu valis talunik hooliga, kellega ta oma hobuseid paaritas.»

Samuti polnud tol ajal vabalt saada ei penitsilliini ega antibiootikume, mistõttu tuli igasuguseid hammustusi või muid haavu iga hinna eest vältida. «Tori hobune mängis ohu-

tuses olulist rolli, sest ta on alati usaldusväärne, koostöö- aldis ja sõbralik.»

Praegu tulevad aga tori hobuse aastakümneid tagasi aretatud iseloomomadused ka- suks just stressist läbi imbunud linnainimeste rahustamisel, muigab Wohlhrab, et puhtavere- line tori hobune sobitub igasse ajastusse.

«Keskmise eestlane töötab keskmiselt 8–10 tundi päevas, ta on pidevalt stressis ja pinges,» selgitab ta, kuidas tori hobune oma rahumeelse ja sõbraliku iseloomuga linnainimesi tasakaalustada aitab. «Lähed hobusega ühes metsa, lülitad end välja ja naudid rahu, seltsiks hobune, kelle närvika- va on korras, kes ei rahmelda ega jookse ära ja kes sind turvaliselt koju tagasi viib.»

Lisaks õpetab Wohlhrabi sõ- nul hobune inimesele elutarku- si, mida mujalt õppida po- legi võimalik. «Ja hobustega tegelemine annab ka hea ter- vise,» lisab naine, kellel pole ei aega ega vajadust mõelda vormi- lide või jõusaalile – hobuste- ga tegeledes liigud palju vär- kes õhus ja oled muidu sport- lik. «Minu elustiili on hobused väga palju kujundanud.»

Nüüd kujundab Wohlhrab vastutasuks ja väsimatult oma- korda vanatuubiliste tori ho- buste elu ja loodetavasti taas kindlamaks kujunevat tulevik- ku. Õnneks pole ta sel teel üksi – Vana-Tori Hobuse Ühin- gusse kuulub juba sadakond liiget ja 50 vana-tori hobust.

Ühingu peamiseks eesmärgiks ongi luua vana-tori tõule eraldiseisev tõuraamat, mis Eesti vana-tori hobust tulevastele põlvedelegi just sellisena nagu talupojad ta aretasid, vääriks säilimiseks ja säili- tada aitaks.

VANA-TORI TÕUGU HOBUNE

- Vana-tori hobune on haruldane raske soojaverelise hobuse tõug.
- Puhasaretatud vana-tori hobuseks loetakse hobune, kelle põlvnemises pole pärast 1945. aastat lisatud «võõrverd» teistest hobusetõugudest.
- Tori hobust on nimetatud eestimaiseks kultuuriloominguks. Tori tõugu hobuste areng ja arvukus on käinud alati ühte sammu majanduse, eeskätt muidugi põllumajanduse arenguga.
- Tori hobune on elava temperamendiga, sõbraliku iseloomuga, vastupidav ja kergesti õpetatav.
- Talle on iseloomulik turjakõrgus 158–166 cm ning randmeümbermõõt 22–24 cm.
- Põhivärvus on raudjas, harvem kõrbevärvi, must või kollane.
- Tori hobune on hästi kohanenud Eesti ilmastiku-, söötmis-, pidamis- ning kasutamistingimustega.
- Nii nagu teistelgi Eesti päritolu hobustel, on ka tori hobusel ratsa- ja veoülesannete kõrval täita roll liikide mitmekesisuse ja looduse hoidjana.
- Tori hiilgeaeg oli 1890ndatel, kui tsaari-ratsavägi ostis Torist suure osa noorhobuseid. Pärast 1919. aastat said ka talunikud seda tõugu kasvatama ja kasutama hakata.
- 2003. aastal lisati tori hobune ohustatud tõugude nimekirja. Koostati tori hobuste säilitus- ja aretusprogramm. Säilituse ja aretuse eesmärk on aretada kohalikes tingimustes tori tõugu hobuseid, kellel säilib tüübi ja põlvnemise ühtsus, sotsiaal-ökonoomiline väärtus ja geneetiline iseärasus. Tõusiseselt aretatakse kahte tüüpi: tori universaalset ja tori sport- hobust.